

Claudia Müller: Så minns jag Clas Pehrsson (1942–2025)

Jag nåddes av det sorgliga beskedet att blockflöjtisten och pedagogen Clas Pehrsson gått bort. Jag översköldades av minnen från vår tid tillsammans på KMH, först som hans student och sedan kollega i nästan 20 år. Förutom hans musicerande så var Clas även en skicklig författare.

Jag tar ut en av hans böcker från bokhyllan och tittar på dedikationen: Från vännen och kollegan Clas...

Clas har betytt oerhört mycket för blockflöjten i Sverige och instrumentet i sin helhet. Han kämpade outtröttligt för att ge instrumentet högre status, som att han såg till att det skapades en musikerlinje för blockflöjten på Musikhögskolan på 1960-talet. Från 1965 var han huvudlärare i blockflöjt vid Kungliga Musikhögskolan och befordrades till professor år 2000.

Många är också de studenter som mött Clas som lärare eller föredragshållare i uppförandepraxis på institutionen Collegium Musicum som inrättades 1994.

Det är svårt att skriva om Clas Pehrsson i imperfekt. Han känns fortfarande så närvarande – i klangen av en välformad

fras, i den skarpa blicken jag kan se framför mig när han tyckte att jag slarvade med fraseringen. Och det gjorde jag ofta. "Trams", det var allt som var ogrundat, slarvigt eller ogenomtänkt. "Musik ska vara på riktigt", sa han en gång till mig.

Clas föddes 1942 i Stockholm. Han växte upp i ett hem där musik hela tiden fanns närvarande – kanske inte som en självklar yrkesbana först, men som en viktig närvaro. Han spelade både violin och viola och blockflöjten kom in tidigt i hans liv. Ganska snabbt förstod han att det var något mer. Det var tonens sårbarhet, med den direkta kontakten mellan andningen och ljudet. En rakhet som passade honom.

När Clas kom till Musikhögskolan i Stockholm var det fortfarande ovanligt att någon tog blockflöjten på fullt allvar. Den var marginaliserad, reducerad till ett hjälpmedel i grundskolan, inte ett instrument för konsertscener. Men Clas hade en vision. Han ville visa att blockflöjten kunde bära stora verk, att den kunde vara lika uttrycksfull och virtuos som vilket annat instrument som helst – om den bara fick rätt möjligheter och rätt musik.

Han studerade tidig musik för Ferdinand Conrad, Hans-Martin Linde och Nicolaus Harnoncourt.

Det fanns inget utstakat spår att följa

Tillbaka i Sverige började Clas bygga upp det som skulle bli ett livsverk. På konserter i kyrkor, kammarmusiksalar och festivaler runt om i landet – och så småningom på stora scener internationellt – framförde han musik från medeltid till modernism. Han samarbetade med tonsättare, med ensembler, med kollegor som delade hans vision: att ge blockflöjten ett hem i det professionella musiklivet och som blockflöjtssolist med Drottningholms barockensemble som han turnerade med under många år. Åren 1990–1992 var han även konstnärlig ledare för Vadstena-Akademien och han hade ett mångårigt samarbete på BIS med Robert von Bahr.

Det är lätt att glömma hur udda detta var. Det fanns inget utstakat spår att följa. Det fanns ingen tradition att luta sig mot. Clas fick skapa mycket själv – repertoaren, pedagogiken, språket kring instrumentet. Han byggde upp inte bara en karriär, utan en hel infrastruktur för blockflöjten i Sverige: undervisning, notutgivning, seminarier, beställningsverk, samarbeten med orkestrar och – framför allt – ett nätverk av elever och kollegor.

Att vara elev till Clas Pehrsson var en relation, ofta intensiv, ibland till och med konfliktfylld, men nästan alltid formande. Man kunde inte gömma sig för Clas. Det fanns ingen plats för ytlighet, ingen möjlighet att låtsas. Han såg rakt igenom en – på gott och ont. Han såg både vad man hade gjort, och vad man hade undvikit. Som nyantagen

elev försökte jag ofta ifrågasätta musiken jag spelade. Clas lyssnade på mina något tunna argument, drog ner sina glasögon på näsan, spände ögonen i mig och sa: "Läs och lär, Claudia. Du måste ha kunskap bakom dina val." Ett ansvar att uppföra musiken rätt. Vilket givetvis ledde till att jag började sluka alltifrån konstböcker till tidsenlig uppförandep Praxis. Tack Clas för det!

Samtidigt var han mycket generös. Inte alltid med beröm kanske, men med tid, med engagemang, med tankar. När man väl började få fatt i något – en fras, ett uttryck, en känsla – då blev han stilla. Då nickade han, kanske bara en gång. Och den nicken kunde betyda mer än alla applåder i världen för mig då.

Han var stoltast när vi blev olika honom

För Clas var undervisning en konstform. Han ville inte forma elever i sin egen bild – tvärtom. Han var stoltast när vi blev olika honom. När vi hittade något eget. Men han kunde också hålla fast vid ett ideal, en musikalisk tanke, så länge det behövdes. Han var inte rädd för att vara obekvämt.

Jag började tänka tillbaka och minnas några av våra lektioner i detalj. Hur han kunde luta sig tillbaka i stolen och säga: "Nej, det där är ju bara luft." Eller: "Det där är vackert – men det säger mig ingenting." Han krävde inte skönhet, han krävde mening. Att läsa noterna som om de var ett brev från en gammal vän. Det gällde inte bara barockmusik – det gällde allt. Allt var personligt. Allt skulle få kropp. Varje not räknas! Dessa ord formade mig som ung student.

Under sina år på Musikhögskolan i Stockholm undervisade Clas hundratals elever, varav många i dag är yrkesverksamma musiker, pedagoger, forskare och konstnärer. Några blev internationella solister, andra valde helt andra vägar – men nästan alla bär med sig något av honom. Det kan vara ett förhållningssätt till arbete, en idé om integritet, en musikalisk fras som aldrig lämnar kroppen.

Jag minns särskilt en gång när jag som elev kämpade med att få till en Telemannsonat. Jag tyckte att jag gjorde allt rätt – artikulationen satt, ornamenten var på plats, tempot höll. Clas sa bara: "Det är ju vackert, men varför spelar du det som om du vore rädd för att någon ska höra det?" Jag förstod inte då, men orden har följt mig hela livet. Han lärde mig att musik aldrig får bli ett skydd. Den ska vara ett risktagande. Den ska blotta något. "Du behöver inte kunna spela snabbast, Claudia", sa han ofta, man kan gömma sig bakom teknik. "Våga säga något, var personlig i ditt musikaliska uttryck!"

Han var ibland skeptisk till allt som kändes som "kulturpolitik", eller "musikaliska trender". Skrev debattartiklar och utmanade den gängse bilden av blockflöjten.

Samtidigt var han öppen, nästan barnsligt nyfiken, när det gällde verklig musik. Han kunde lyssna på ljudkonst, eller elektroniska kompositioner – så länge det fanns ärlighet i dem. Han var inte konservativ i sin musiksmak.

Förutom att han var en ledamot i Kungliga Musikaliska Akademien (och tilldelades akademiens främsta utmärkelse 2014: Medaljen för tonkonstens främjande) så var han med att inrätta forskarskolor: Estetiska läroprocesser samt forskning tillsammans med KTH i Stockholm.

Jag hade förmånen att flera gånger dela scen med Clas i olika sammanhang. Han skapade närvaro. Inte genom gester eller teatralitet – snarare genom sin koncentration. Jag har aldrig sett någon stå så stilla med en blockflöjt i handen och ändå utstråla så mycket vilja. Han "gjorde" inte musik – han blev musik.

Jag minns en konsert där vi spelade ett nykomponerat verk som var något utmanande. Det var tekniskt svårt, rytmiskt knepigt, och det var svårt att förstå vad tonsättaren egentligen ville. Efter första repetitionen sa Clas: "Jag har ingen aning om vad det här är. Men vi gör det ändå – och vi gör det med värdighet."

Clas hade humor. Den där torra, knappt märkbara humorn som ibland låg gömd i en blick, eller i en lätt skiftning i tonfallet. Han kunde sitta tyst medan andra pratade, och sen komma med en kommentar som fick hela rummet att tystna – först av förvirring, sedan av skratt. "Om du nu ska spela fel", sa han en gång till mig, "kan du åtminstone göra det med övertygelse?"

När Clas gick i pension från sitt arbete på Musikhögskolan hade vi då och då kontakt via telefon och mejl. Jag sökte ofta hans råd när jag hade fastnat i mitt tankesätt som pedagog eller allmänt sökte pedagogisk rådgivning.

Clas uttryckte glädje över att få mer tid till att läsa och skriva böcker. Instrumenten och noterna sålde han vidare.

Säkerligen inget lätt beslut.

Clas Pehrssons livsgärning är omfattande och svår att få ner i skrift. Att skriva om en människa som inte lät sig fångas i enkla ord eller förklaringar. Det var inte bara hans musikaliska gärning som var stor, utan också det sätt han levde och andades musiken – och människorna runt omkring honom.

Jag minns min sista lektion med Clas så väl. Jag skulle veckan efter ha min examenskonsert och vi hade delade musikaliska meningar om ett av mina stycken jag skulle spela på min konsert. Jag hade just försökt förklara något för honom, kanske ett nytt sätt jag funderade på att spela en fras eller ett stycke. Han lyssnade tyst, som han alltid gjorde, med blicken fokuserad.

Sedan bröt han tystnaden med sitt karakteristiska småleende och frågade, nästan som ett skämt men ändå med allvar i rösten:

"Du kommer aldrig att göra som jag säger va?"

Jag log tillbaka och svarade med lika mycket allvar och glimt i ögat:

"Nej, aldrig."

Det var vårt sätt att säga att jag var färdigutbildad. Att jag hade tagit till mig hans lärdomar, men också att jag hade funnit min egna musikaliska väg.

Det var en frihet som Clas gav oss. Inte genom att släppa taget, utan genom att ge oss verktygen att stå på egna ben. Att våga. Att göra fel, att göra rätt. Att inte tvivla på mig själv.

Efter hans bortgång har jag ofta tänkt på hur många studenters liv han berörde på ett eller annat sätt. Hur många som gick från att vara ibland vilsna, osäkra elever till att bli trygga, starka musiker och människor. Ett fint arv att lämna efter sig.

Tack, Clas.

Claudia Müller, vän och kollega